

BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TEMIR YO'L TRANSPORTINI RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI

Shakarov Shaxobiddin Shaxriyor o'g'li
o'qituvchi, Toshkent temir yo'l texnikumi
shakarovshaxobiddin7@gmail.com

Ismailov Bobir Yakubovich
o'qituvchi, Toshkent temir yo'l texnikumi
bobir.ismail81@gmail.com

Xolboyev Sherzod Faxriddin o'g'li
o'qituvchi, Toshkent temir yo'l texnikumi
sh.f.xolboyev311295@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada temir yo'l transporti raqamlashtirish orqali yuk hamda yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Jumladan, mamlakatimiz rahbari tomonidan temir yo'l transporti sohasiga berilayotgan e'tibor va uning amaldagi ijrosi haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar raqamlashtirish, iqtisodiyot, temir yo'l transporti infratuzilmasi, moddiy texnik ta'minot, IT texnologiyalar, yuk tashish, yo'lovchi tashish.

ВАЖНОСТЬ ОЦИФРОВКИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА В РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Шакаров Шахобиддин Шахриёр угли
преподаватель, Ташкентский железнодорожный техникум
shakarovshaxobiddin7@gmail.com

Исмаилов Бобир Якубович
преподаватель, Ташкентский железнодорожный техникум
bobir.ismail81@gmail.com

Холбоев Шерзод Фахриддин угли
преподаватель, Ташкентский железнодорожный техникум
sh.f.xolboyev311295@gmail.com

Аннотация: В статье рассматриваются возможности повышения качества обслуживания грузов и пассажиров за счет оцифровки железнодорожного транспорта. В частности, глава нашей страны проинформировал о внимании, которое уделяется сфере железнодорожного транспорта, и о ее текущем исполнении.

Ключевые слова: цифровизация, экономика, инфраструктура железнодорожного транспорта, материально-техническое обеспечение, IT технологии, грузоперевозки, пассажирские перевозки.

THE IMPORTANCE OF DIGITIZATION OF RAIL TRANSPORT IN A MARKET ECONOMY

Shakarov Shakhobiddin Shakhriyor ugli

teacher, Tashkent railway technical school

shakarovshaxobiddin7@gmail.com

Ismailov Bober Yakubovich

teacher, Tashkent railway technical school

bobir.ismail81@gmail.com

Kholboev Sherzod Fakhridin ugli

teacher, Tashkent railway technical school

sh.f.xolboyev311295@gmail.com

Abstract: The article examines the possibilities of improving the quality of freight and passenger services through the digitization of railway exports. In particular, information about the attention given by the head of our country to the field of rail transport and its current implementation is given.

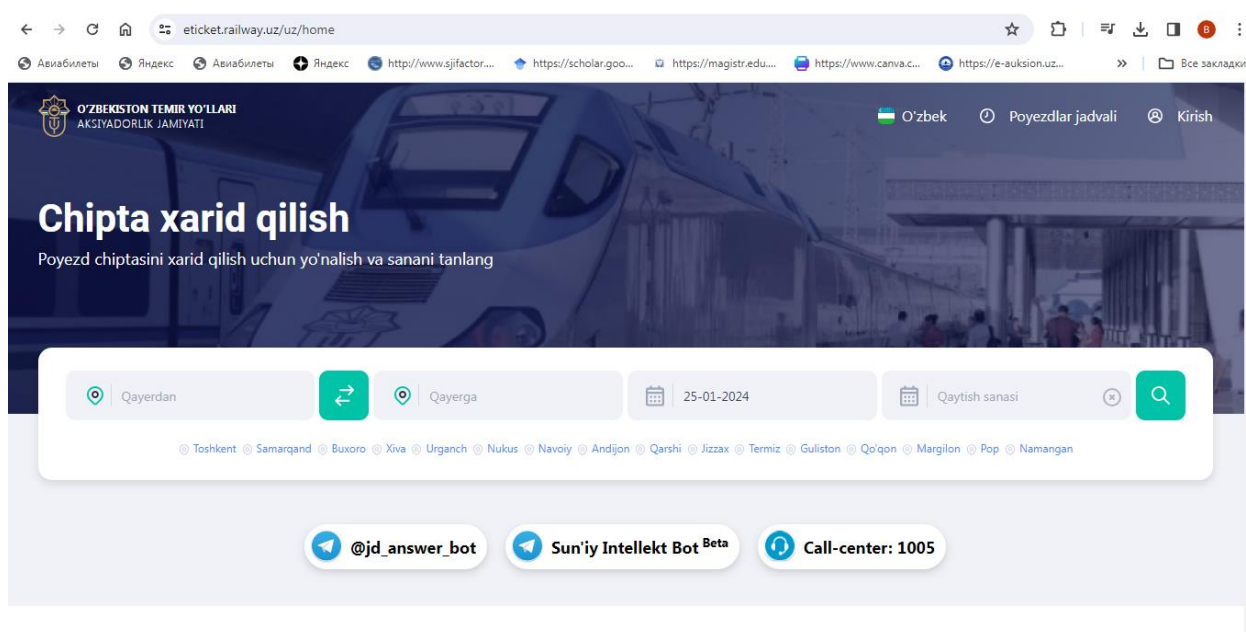
Key words: digitization, economy, rail transport infrastructure, material maintenance, IT technology, shipping, passenger transport.

Hozirgi vaqtda yuk va yo'lovchi tashishning asosiy qismi temir yo'l sohasiga to'g'ri keladi va bu tarmoqning iqtisodiyotimizni rivojlantirishdagi ahamiyati tobora ortib bormoqda. Xalqaro transport tizimlarining ajralmas qismi va muhim bo'g'ini bo'lgan "O'zbekiston temir yo'llari" AJning xalqaro tashuvlar tizimidagi roli yangi bosqichga ko'tarilmoqda, temir yo'llar asosiy ommaviy yuk va yo'lovchi tashish vositasi bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi keyingi besh yilda iqtisodiy o'sishni 1,5 barobar oshirish va YAIMni 100 mlrd. dollarga yetkazishni shuningdek, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini 1,4 barobar oshirishni rejalashtirmoqda. Mamlakat eksport salohiyati 1,7 barobar oshib, 2026 yilda 30 mlrd. dollarga yetadi. Eksport tarkibida xom ashyo ulushi 23% kamayadi va tayyor mahsulot hajmi 2,5 barobarga oshadi. Dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra, mamlakatda yuk tashishning umumiy hajmi 1,4 barobar, xalqaro yuk tashish (eksport, import va tranzitni hisobga olgan holda, quvur transportidan tashqari) hajmi esa 1,6 barobar oshadi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, iqtisodiyot va tashqi savdoning barqaror rivojlantirishga, aholi farovonligini oshirishga transport, infratuzilma va logistikaning tizimli va jadal rivojlanishisiz erishib bo'lmaydi. Shu munosabat bilan, so'nggi yillarda, O'zbekistonda xalqaro transport koridorlarini shakllantirish, logistika zanjirlarini shu jumladan, yuk va transport vositalarini chegara punktlari orqali o'tkazish jarayonlarini raqamlashtirish, xalqaro tovarlar yetkazib berishda to'siqlarni kamaytirish, eksport mahsulotlari shartnoma qiymatida transport va boshqa xarajatlarni optimallashtirish, yuk yetkazib berish tezligini oshirish, Jahon bankining LPI (Logistics Performance Index) reytingida mamlakat ko'rsatkichlarini yaxshilashga ustuvor ahamiyat berilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7 maydagi "Eksport faoliyatini yanada qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" №PQ-4707 Qarori asosida iqtisodiy tiklanishni jadallashtirish maqsadida transport turidan qat'iy nazar eksport mahsulotlarini tashish bilan bog'liq transport xarajatlarini qisman qoplab berish tizimi joriy etildi.

Shu bilan birga, temir yo‘l transportida yuk va yo‘lovchilarga sifatli xizmat ko‘rsatish maqsadida boshqichma-bosqich raqamlashtirilgan tizimlardan foydalanilmoqda. Xususan, mahalliy va xalqaro qatnovlar uchun onlayn temir yo‘l chiptalarini xarid qilishda <https://eticket.railway.uz> veb sayti yaratilgan bo‘lib, bir vaqtning o‘zida https://t.me/jd_answer_bot nomli bot ham telegram ijtimoiy tarmog‘ida ishlarimoqda. Hozirgi kunda yuqoridagi ijtimoiy tarmoqda beriladigan savollarga tezkor javob qaytarish maqsadida <https://t.me/railwaysupportbot> nomli telegram bot ishlab chiqildi hamda sinov tariqasida foydalanishga topshirilgan (1-rasm).

1-rasm. Onlayn chipta xarid qilish platformasi.

Bundan tashqari Android hamda iOS operatsion tizimlarda ishlovchi mobil dasturlar ham yaratilgan bo‘lib, ushbu ilovalarda onlayn chipta xarid qilish, olindan band qilish va qaytarish imkoniyatlari yaratilgan.

Temir yo‘l boshqaruv tizimini yanada isloh qilish hamda sog‘lom raqobat muhitini yaratish, sohaga xususiy sektorni keng jalb qilish, biznes jarayonlarini raqamlashtirish, boshqaruvning zamonaviy usullarini joriy etish hamda respublikaning tranzit salohiyatidan samarali foydalanish maqsadida 2023-yil 10-oktyabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston respublikasi temir yo‘l transporti sohasini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-329 sonli qarori imzolandi. Qarorda quyidagi ustuvor vazifalar belgilab qo‘yilgan:

- temir yo‘lda tashish xizmatlari bozorida raqobatni shakllantirish va jozibador investitsiya muhitini yaratish orqali tashish jarayonlariga xususiy investitsiyalarni jalb qilish;
- temir yo‘l sohasini transformatsiya qilish va raqamlashtirish ishlarini jadallashtirish, xizmatlar ko‘rsatish jarayonining uzluksizligi, sifatligi, xavfsizligi, barqarorligi va ishonchliligini ta‘minlash;
- temir yo‘l korxonalarining moliyaviy holatini mustahkamlash, yo‘lovchi va yuk tashishda tannarx va xarajatlarni kamaytirish, operatsion samaradorlikni ta‘minlash borasida hisobdorlik va rag‘batlantiruvchi muhitni yaratish;
- tadbirkorlik subyektlari uchun temir yo‘l orqali yuk tashish xizmatini ko‘rsatuvchi vagon operatorlarini erkin tanlash huquqini ta‘minlash;

- temir yo'l xizmatlarini ko'rsatishda iqtisodiy va moliyaviy salohiyati yuqori bo'lgan yo'nalish va sohalarga mustaqil rivojlanish, shu jumladan mahalliy va xalqaro moliya bozorlariga chiqish hamda davlat ko'magisiz kredit resurslarini jalb qilish uchun imkoniyat yaratish;

- temir yo'l sohasidagi davlat ulushi mavjud kompaniyalarda korporativ boshqaruv tizimini tubdan yaxshilash, sohaga malakali xorijiy menejerlar va mutaxassislarni jalb qilish.

Shuningdek, mazkur qarorning 3-ilovasida 2023 — 2025-yillarda "O'zbekiston temir yo'llari" AJda raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish bo'yicha yo'l xaritasi tasdiqlangan bo'lib, Xalqaro konsultantni jalb qilgan holda temir yo'l transport sohasini raqamlashtirish darajasini aniqlash bo'yicha audit o'tkazish hamda raqamli temir yo'l strategiyasi loyihasini ishlab chiqish, Yuk tashish jarayonlarini raqamlashtirish, "O'zbekiston temir yo'llari" AJ axborot tizimlari ma'lumotlarining yagona "BI" modulini yaratish, Lokomotiv deposini boshqarish axborot tizimini ("Smart Depo") takomillashtirish, "E-Transport" axborot tizimini joriy etish, "O'zbekiston temir yo'llari" AJning stansiyalarini bog'lovchi optik tolali aloqa liniyalarini rivojlantirish, "O'zbekiston temir yo'llari" AJning raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish, axborot tizimlarini ishlab chiqish va qo'llab-quvvatlash maqsadida IT-mutaxassislar shtat birligini ko'paytirish kabi dolzarb masalalar inobatga olingan.

2023-yil 30-oktabr kuni "O'zbekiston temir yo'llari" AJda temir yo'l tarmog'ini isloh qilish va raqamlashtirish doirasida tashkil etilgan yangi IT-markaz . Ushbu voqea jamiyatda zamonaviy axborot texnologiyalarini rivojlantirishda yana bir muhim qadam bo'ldi. Mazkur IT-markaz ochilishida "O'zbekiston temir yo'llari" AJ boshqaruvi raisi Z.Narzullayev temir yo'l tarmog'ida raqamlashtirish jarayonining muhimligini ta'kidladi.

"Bugun biz siz bilan "O'zbekiston temir yo'llari" AJ faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lgan obyektni foydalanishga topshirish uchun yig'ildik. Barchangizga ma'lumki, bugungi kunda Prezidentimiz rahnamoligida mamlakatimizda keng ko'lamli islohotlar va faol o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu o'zgarishlar fonida temir yo'l sanoati chetda qolmadi. Biz O'zbekiston Respublikasi Prezidentining temir yo'l transporti sohasini bosqichma-bosqich isloh qilish va sohani raqamlashtirishning ustuvor vazifalarini belgilaydigan PQ-329-sonli qarorini amalga oshirish ustida faol ishlamoqdamiz. Ushbu yechim bizga transformatsiyani tezlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishga qaratilgan aniq vazifalarni qo'yadi. Bugungi kunda yangi IT-markazning ochilishi bu yo'nalishdagi muhim qadamlardan biridir."

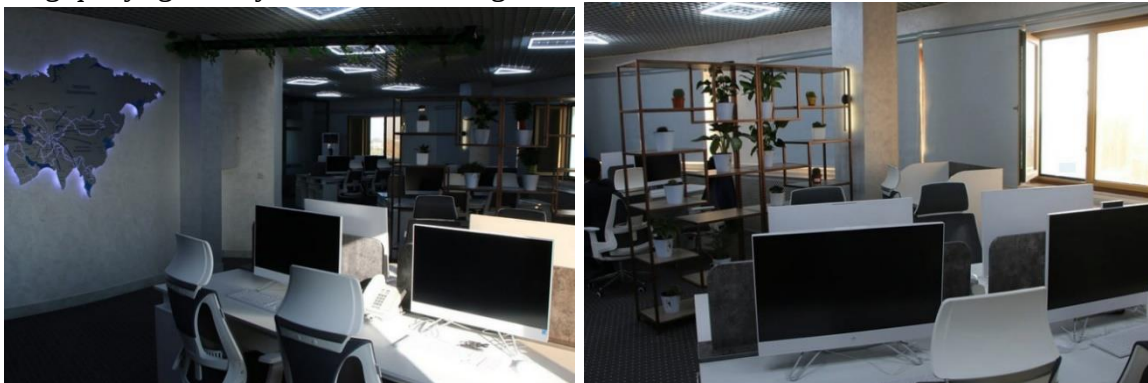
IT-markaz ishini birinchi bosqichida 24 dasturchi uchun qulay sharoitlar yaratildi. Buning uchun temir yo'l sanoatining barcha yo'nalishlarida ishlaydigan eng tajribali mutaxassislar, shuningdek, xorijiy kompaniyalarda tajribaga ega malakali xodimlar jalb etildi. Bu temir yo'l sanoatida axborot tizimlarini ishlab chiqish va joriy etishning yuqori sifatini ta'minlaydi.

IT-markaz temir yo'l tizimini optimallashtirishga qaratilgan yangi raqamli yechimlarni ishlab chiqish va joriy etishda faol ishtirok etadi. Xususan, jo'natuvchilar va qabul qiluvchilar uchun foydalanish uchun qulay interfeysga ega mobil va web-ilova ishlab chiqiladi va taqdim etiladi. Tizimning bir qismi sifatida ERI orqali shartnomalar tuzish va imzolash, marshrutga qarab tariflarni avtomatik ravishda hisoblash va transport uchun onlayn ariza berish mumkin bo'ladi. Mijozlar, shuningdek, yuk terminallarini tanlashlari, yuklash va tushirish xizmatlari uchun arizalarni to'ldirishlari va 24/7 rejimida vagonlarning joylashuvi to'g'risida ma'lumot olishlari mumkin.

Shu bilan birga, IT-markaz yordamida yuk jo'natuvchilar va qabul qiluvchilarga poyezdlarning kelishi haqidagi prognozlar, xarajatlarni doimiy nazorat qilish, yuk operatsiyalarining onlayn statistikasi va mavjud chegirmalar to'g'risidagi ma'lumotlar taqdim

etiladi. Shuningdek, mijozlarga 24/7 onlayn chat va video konsultatsiyalar, shuningdek, takliflar va e'tirozlar uchun qayta qo'ng'iroq qilish imkoniyati bilan Call center+Call back mavjud bo'ladi. Shuningdek, mijozlarga o'z transportidan qo'shimcha foyda olish imkonini beradigan Cashback tizimining qulayligi va foydalanish shartlariga alohida e'tibor beriladi.

2-rasm. “O‘zbekiston temir yo‘llari” tarkibida IT-markaz.

2023-yil 6-sentyabrda “O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ raisining 696-H-sonli “Innovatsion g‘oyalar – 2023 tanlovini o‘tkazish to‘g‘risida”gi buyrug‘ida sohadagi kadrlarning innovatsion ishlarini aniqlash hamda amaliyotda tadbqiq qilish orqali temir yo‘l transporti tizimini rivojlantirish ko‘zda tutilgan.

O‘zbekiston Respublikasi uchun juda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u boshqa infratuzilma tarmoqlari bilan birga jamiyat faoliyati uchun asosiy sharoitlarni ta‘minlaydi, ijtimoiy-iqtisodiy va tashqi siyosat maqsadlariga erishishda muhim element sifatida xizmat qiladi. Transportning tarixan rivojlanishi O‘zbekistonning iqtisodiy va makon nuqtai nazaridan rivojlanishini belgilab beradi, uning yaxlitligi va xalqaro ta’siri mustahkamlanishiga ko‘maklashadi. O‘zbekiston hududida bu transport turi yagona, tabiiy yaxlit ishlab chiqarish texnologiya kompleksi sifatida faoliyat yuritadi. Umumiy temir yo‘l tarmog‘ining barqaror va samarali faoliyati O‘zbekiston Respublikasi yagona iqtisodiy makonini ta‘minlash, uning hududida sanoat va qishloq xo‘jaligi bo‘yicha turli tarmoqlarni yanada rivojlantirish, mamlakat aholisining turmush darajasi va sharoitini yaxshilash, O‘zbekiston fuqarolarining safarbarligini oshirishning zarur sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.10.2023 yildagi “O‘zbekiston respublikasi temir yo‘l transporti sohasini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-329-sonli qarori
2. https://railway.uz/uz/informatsionnaya_sluzhba/novosti/35206/
3. “O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ raisinig 2023-yil 6-sentyabrdagi 696-H sonli “Innovatsion g‘oyalar – 2023 tanlovini o‘tkazish to‘g‘risida”gi buyrug‘i.
4. Rasulov, M. X., Suyunbayev, S. M., & Masharipov, M. N. (2020). Research of development prospects of transportation hub in JSC" UMC". Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers, 16(3), 71-77.
5. Suyunbayev, S. M., & Butunov, D. B. (2019). Development of classification of the reasons of losses in the work sorting stations. DEVELOPMENT, 8, 15-2019.